

Van gedetineerde naar bewoner. Van ‘cipier’ naar detentiebegeleider. Nieuwe kansen in het detentiehuis

ILS MILIS^a, HILDE GUFFENS^b & LAURENCE NIBELLE^c

- ^a Diensthoofd directie Strategische Ondersteuning, Directoraat-generaal Penitentiaire Inrichtingen (DG EPI)
- ^b Projectleider Professionalisering en Differentiatie, Directoraat-generaal Penitentiaire Inrichtingen (DG EPI)
- ^c Diensthoofd directie Detentiebeheer en projectleider Detentiehuizen, Directoraat-generaal Penitentiaire Inrichtingen (DG EPI)

1. INTRODUCTIE

In 2021 werden binnen de penitentiaire administratie twee projecten opgestart die ongetwijfeld een grote invloed (zullen) hebben op de manier waarop in België vrijheidsberovende straffen worden uitgevoerd, burgers in detentie worden omkaderd en hun terugkeer naar de samenleving kunnen voorbereiden. Beide projecten beogen een grotere differentiatie binnen de huidige penitentiaire praxis. Het project ‘detentiehuizen’ vloeit voort uit het huidige regeerakkoord en de opeenvolgende beleidsnota’s Justitie en het project ‘Professionalisering en Differentiatie’ vindt zijn genese in zowel het wettelijke kader dat goedgekeurd werd onder de vorige legislatuur, als in recente wetenschappelijke inzichten.

2. DE WETTELIJKE BASIS

Op 1 september 2022 trad de ‘Wet van 17 mei 2006 betreffende de externe rechtspositie van veroordeelden tot een vrijheidsstraf en de aan het slachtoffer toegekende rechten in het raam van de strafuitvoeringsmodaliteiten tot aanpassing van de procedure voor de strafuitvoeringsrechter voor de vrijheidsstraffen van drie jaar of minder’ in werking.

De toepassing van deze nieuwe wetsartikelen stelde Justitie voor een uitdaging. Het was immers niet wenselijk dat personen veroordeeld tot korte straffen in klassieke gevangenissen zouden worden opgesloten. Los van de problematiek van overbevolking, is het veiligheidsniveau in de meeste Belgische klassieke gevangenissen hoog tot zeer hoog en bijgevolg onvoldoende afgestemd op deze doelgroep. De klassieke gevangeniscontext zou daarnaast, gezien de relatief korte duur van de opsluiting, in te grote mate hun kansen op een vlotte re-integratie hypothekeren.

Het regeerakkoord van 30 september 2020¹ en de algemene beleidsnota Justitie² formuleerden als antwoord hierop de lancering van kleinschalige detentievormen, gekenmerkt door een lager veiligheidsniveau en een hogere graad van omkadering en begeleiding op maat. De nadruk ligt hier tijdens de opsluiting zeer expliciet op de autonomie en re-integratie van de veroordeelde met aandacht voor het vermijden van vermijdbare detentieschade en een hoge porositeit met de vrije samenleving.

¹ https://www.belgium.be/sites/default/files/Regeerakkoord_2020.pdf

² *Parl. St.*, Kamer, 2020-2021, doc. nr. 55 1580/016, p. 8.

Quasi simultaan aan de lancering van de detentiehuisen startten de voorbereidingen voor de functiedifferentiatie zoals voorzien in de **Wet van 23 maart 2019 betreffende de organisatie van de penitentiaire diensten en van het statuut van het penitentiair personeel**³. Artikel 13 van deze wet bepaalt de aanpassing van het personeelsbestand voor die medewerkers die hoofdzakelijk instaan voor hetzij de bewaking en beveiliging van de gebouwen en personen, hetzij voor de begeleiding en het toezicht op de gedetineerden op de verblijfsafdelingen of in het kader van activiteiten. Het door elkaar lopen van bewakings-, begeleidings- en technische of logistieke opdrachten, was om tal van redenen immers voorbijgestreefd.

Bovendien werden zowel de interne als de externe rechtspositie van gedetineerden de voorbije decennia wettelijk verankerd terwijl het statuut van het penitentiaire personeel enkel werd bepaald door het KB van 2 oktober 1937 en zijn wijze van functioneren werd afgeleid uit een amalgaam van 'regels' die bovendien gedateerd zijn⁴. De huidige missie, opdrachten, rechten en plichten van het penitentiaire personeel dienden vanuit de **penitentiaire wet van 23 maart 2019** via concrete uitvoeringsbesluiten dan ook dezelfde graad van wettelijke verankering te krijgen, zodat deze zich op een coherente wijze zouden verhouden tot de bepalingen die het statuut van de gedetineerden regelen.

Zowel in haar algemene basisbeginselen (art. 4-8) als in haar bepalingen aangaande detentieplanning (art. 38-40), vormingsactiviteiten en vrijetijdsbesteding (art. 76-80) en sociale hulp- en dienstverlening (art. 102-103) geeft de **Basiswet gevangeniswezen en rechtspositie van gedetineerden** immers gestalte aan de verhouding tussen enerzijds de opdracht aangaande het vrijwaren van de orde en veiligheid en anderzijds het behoud en de groei van zelfrespect en verantwoordelijkheid van de gedetineerde, het vermijden van detentieschade en de toegang tot diensten en activiteiten gericht op zinvolle detentie en re-integratie. Alle bepalingen van de Basiswet zijn ook binnen de detentiehuisen integraal van toepassing. Een uitgebreid huishoudelijk reglement legt op transparante wijze de voornaamste leefregels vast die van toepassing zijn op het specifieke regime van een detentiehuis.

3. DE WETENSCHAPPELIJKE INZICHTEN

Naast de fundamentele wijzigingen binnen het wettelijke kader leidden wetenschappelijke inzichten tot een nieuwe visie op de rol van de gevangenis in de samenleving en de wijze waarop burgers opgesloten worden. Naast beveiliging heeft zij eveneens en zeer expliciet de re-integratie en de terugkeer naar die samenleving voor ogen.

Zowel vanuit het schadebeperkings- als vanuit het normaliseringsbeginsel speelt de gedetineerde zelf, met behoud van zijn autonomie, de hoofdrol binnen het eigen detentie- en re-integratietraject en moet de organisatie een 'veilige' omgeving creëren die de nodige garanties en kansen biedt aan de burger in detentie om dit traject mogelijk te maken.

Internationaal onderzoek beschrijft echter dat de prevalentie van **mentale gezondheidsproblemen**, zoals depressie en angstproblemen, bij gedetineerden bijzonder hoog is. Naast de socio-economische achterstelling bij een groot deel van de gevangenispopulatie, speelt

3 Wet 23 maart 2019 betreffende de organisatie van de penitentiaire diensten en van het statuut van het penitentiair personeel, *BS* 11 april 2019.

4 KB 21 mei 1965 houdende algemeen reglement van de strafinrichtingen, *BS* 25 mei 1965, KB 14 mei 1971 houdende bijzondere instructie van toepassing op de personeelsleden van de buitendiensten van het Bestuur Strafinrichtingen, *BS* 4 juni 1971, en MB 12 juli 1971 houdende algemene instructie voor de strafinrichtingen, *Bull. Strafinr.* 1971, 218.

ook de negatieve invloed van het huidige leefklimaat hierin een belangrijke rol: de focus op veiligheid versus ondersteuning, de beperkte autonomie van de gedetineerde, het gebrek aan (of gebrek van deelname aan) zinvolle activiteiten, de overbevolking, het ontbreken aan vertrouwenspersonen, e.a. In de Belgische gevangenissen rapporteert 1 op 5 gedetineerden zich sociaal geïsoleerd te voelen. Deze mentale problemen gaan tevens gepaard met een hoger risico op zelfmoord. Uit onderzoek over suïcide in de Belgische gevangenissen, blijkt dat tussen 2000 en 2016 in België 262 personen in detentie suïcide pleegden, wat overeenstemt met gemiddeld 15,4 suïcides per jaar of meer dan één suïcide per maand (Favril et al., 2017; Favril et al., 2022). Dit cijfer ligt ruwweg achtmaal hoger dan het suïcidecijfer in de totale Belgische bevolking over diezelfde periode.

Penitentiaire medewerkers dienen als aanspreekpunt in de eerste lijn dan ook de nodige emotionele en sociale ondersteuning te bieden en alert te zijn voor de vroegtijdige herkenning van (non-)verbale signalen van mentaal onwelzijn. Vanuit een goede verstandhouding en kwaliteitsvolle contacten met het penitentiaire personeel zullen de gedetineerden sneller geneigd zijn toenadering te zoeken tot het personeel en hun noden en mentaal onwelzijn te communiceren.

4. DE NIEUWE DETENTIEBEGELEIDER

In de klassieke taakoriëntatie van de penitentiaire bewakingsassistenten staan de doelstellingen aangaande orde en veiligheid versus het waarborgen van schadebeperking en re-integratie vaak in een spanningsveld tegenover elkaar. Binnen de toenemende complexiteit die het penitentiaire werkveld kenmerkt, is het geen evidentie voor medewerkers om beide doelstellingen evenwichtig te realiseren. Dit bemoeilijkt de realisatie van het principe van normalisering, autonomie en verantwoordelijkheid, rehabilitatie en re-integratie.

Wetenschappelijke inzichten uit nationale en internationale literatuur ondersteunen in ruime mate het uitgangspunt dat de veiligheid die we nastreven, enerzijds gecreëerd wordt door infrastructuur, technologie, toezicht en procedures en anderzijds door kwalitatieve interacties tussen mensen. Beide aspecten van veiligheid zijn complementair en creëren gezamenlijk, mits een goeie verhouding, een gezonde veiligheid. De balans moet uiteraard kunnen verschuiven op basis van het profiel van de gedetineerde en de fase van de detentie waarbinnen hij zich bevindt. Veiligheid is geen na te streven doel op zich, ook niet iets wat men afdwingt van gedetineerden maar is eerder een resultante van menselijke interacties. Alison Liebling omschrijft het als volgt: *“At the end of the day, nothing else that we can say will be as important as the general proposition that relations between staff and prisoners are the heart of the whole prison system and that control and security flow from getting that relationship right”* (Liebling et al., 2010: 83). Respectvolle, authentieke en kwalitatieve contacten staan dus niet tegenover dynamische veiligheid, maar vormen er veeleer de basis van als ook de sleutel tot (ook maatschappelijk) succes.

De in de penitentiaire wet van 2019 beoogde functiedifferentiatie heeft zich concreet vertaald in de nieuwe functies van ‘detentiebegeleider’ en ‘veiligheidsassistent’ die samen – maar vanop hun specifieke werkplek – toezien op de orde en veiligheid, een aanspreekpunt zijn voor gedetineerden, collega’s en derden, maar ook als eerste aanspreekpunt fungeren in crisissituaties. Waar de veiligheidsassistent een bijzondere verantwoordelijkheid draagt in het uitvoeren van specifieke controle- en observatieopdrachten, heeft de detentiebegeleider een specifieke opdracht in het ondersteunen en begeleiden van de gedetineerden in

hun noden en dit zowel tijdens de detentie als ter voorbereiding van hun terugkeer naar de samenleving. Detentiebegeleiders staan in voor de dagelijkse ondersteuning op de leefbaarheid en voor het motiveren en doorverwijzen naar andere diensten, maar zij organiseren en/of nemen ook deel aan sommige activiteiten met gedetineerden zoals rond tewerkstelling, sport, ontspanning en activiteiten op de leefbaarheid. Vanuit hun interactie met en hun inzicht in (het gedrag van) de gedetineerden nemen zij tevens deel aan het multidisciplinair overleg (MDO). Binnen dit multidisciplinair overleg, gebaseerd op de principes van open feedback en gelijkwaardigheid, worden vanuit een globaal beeld over de bewoner alle interventies met betrekking tot de persoon bepaald, zodat er coherent en integraal gewerkt kan worden. In het MDO zijn naast de detentiebegeleiders en/of hun teamleiders ook de psychosociale dienst en directie vertegenwoordigd. Op vraag kan ook een externe partner deelnemen aan het MDO.

De functiedifferentiatie vertaalt zich op operationeel vlak in zowel de selectie als in de aangeboden opleiding. Na deelname aan een generieke basisopleiding volgen detentiebegeleiders een specifiek opleidingstraject gericht op specifieke doelgroepen en problematieken, het Good Lives Model (zie onder meer Ward et al., 2007), klantgerichte communicatie, motiverende gespreksvoering, groepsdynamica en conflictbemiddeling, omgaan met dilemma's, stress- en agressiebeheersing en multidisciplinair overleg.

5. DE KLEINSCHALIGE DETENTIEHUIZEN

In navolging van het regeerakkoord en de beleidsnota Justitie wordt in detentiehuisen een regime ontwikkeld voor veroordeelden met korte straffen, met uitzondering van personen die veroordeeld zijn voor terrorisme- of zedenfeiten. Detentiehuisen hebben een beperkte capaciteit variërend van 20 tot maximaal 60 bewoners en beogen zowel het beperken van de detentieschade als het normaliseren van de detentie.

Wetenschappelijk onderzoek en literatuur toont aan dat kleinschalige detentie een aantal voordelen heeft en in het bijzonder een positieve impact op de levenskwaliteit en het veiligheidsgevoel van de gedetineerden (Luca & Luca, 2021)⁵. Problemen tussen gedetineerden worden makkelijker opgelost en er is een positief effect op sociale re-integratie. De kleinschaligheid maakt dat medewerkers de bewoners beter kennen, dat er een positievere relatie is tussen hen maar ook tussen de bewoners onderling, wat op zijn beurt bijdraagt aan een betere detectie van mogelijke problemen. Deze factoren verhogen het niveau van vertrouwen en verantwoordelijkheid en lijken een gunstig effect te hebben op de motivatie van zowel de bewoners als het personeel. Ook de manier waarop het dagelijkse samenleven georganiseerd wordt, de manier van communiceren, het dragen van burgerkledij door zowel medewerkers als bewoners en het feit dat overtredingen van de regels bij voorkeur worden afgehandeld door bemiddeling in plaats van bestraffing, draagt bij tot dit positief leefklimaat.

In het detentiehuis staat de autonomie van de bewoner centraal. De verantwoordelijkheid om in de eigen behoeften te voorzien wordt bevorderd door het actief in handen nemen van het dagelijkse leven, met inbegrip van huishoudelijke taken. Bewoners die dergelijke basisvaardigheden (nog) niet hebben verworven, worden daar specifiek in begeleid. De interne en externe diensten in het detentiehuis zijn dezelfde als in een klassieke gevangenis maar kunnen binnen de specifieke context van een detentiehuis een sterkere focus leggen

⁵ Zie ook www.rescaled.org

op de verantwoordelijkheid en autonomie van de bewoners. De psychosociale dienst en/of de bevoegde diensten van de Gemeenschappen ondersteunen de bewoners in het bepalen van hun noden en het detecteren van de domeinen waar zich eventueel problemen situeren, maar de bewoners staan echter zelf in voor het organiseren van hun dagprogramma. Tijdens die individuele begeleiding wordt eveneens nagedacht over de kansen die moeten worden gegrepen, en dit in overeenstemming met de manier waarop de gedetineerden zelf naar hun toekomst kijken. Met andere woorden, het dagschema van de gedetineerden is afhankelijk van de afspraken die zij hebben gemaakt en de activiteiten waarvoor zij zich hebben aangemeld, zonder dat deze worden gehypothekeerd door te strenge beveiligingsprocessen, en dit in overleg met het personeel dat hen dagelijks omkadert.

Daarnaast ligt de nadruk op re-integratie door het aanleren van sociale vaardigheden die (nog) ontbreken, het organiseren van activiteiten door de detentiebegeleiders en de medewerkers van de Gemeenschappen maar ook door het betrekken van de entourage van de bewoners. Het aanbieden van de mogelijkheid om deel te nemen aan activiteiten buiten het detentiehuis, zoals sportactiviteiten of vrijwilligerswerk, draagt eveneens bij aan de ontwikkeling van een pro-sociaal netwerk en bevordert de re-integratie. Het plannen van allerlei afspraken buitenshuis (zoals het regelen van administratieve zaken, een bezoek aan de psycholoog of een justitieassistent, het inschrijven voor een opleiding, etc.) laat toe dat de bewoners contact onderhouden met de reguliere sociale diensten. Het begrip “sociale re-integratie” wordt verruimd tot alle activiteiten die deel uitmaken van een proces dat gericht is op de integratie in de samenleving en het verhogen van de zelfredzaamheid. Het toekennen van meerdere uitgaansvergunningen in eenzelfde beslissing van de directie Detentiebeheer, geeft aan de directeur meer autonomie, waardoor hij beter en sneller kan inspelen op de noden en activiteiten van de bewoners. Om toegang te hebben tot alle reguliere diensten, is het belangrijk dat de veroordeelde verblijft in een detentiehuis in de regio waar hij wil reclasseren of minstens in een regio die vanuit het detentiehuis vlot bereikbaar is. Ook de toegang tot de digitale samenleving faciliteert een vlotte re-integratie wat betekent dat de bewoners een smartphone mogen gebruiken tijdens hun verblijf. De bewoners gebruiken hun eigen toestel en data-abonnement maar krijgen gratis wifi ter beschikking gesteld.

Een volgend belangrijk aspect is de integratie van de gevangenis in de buurt en dit zowel in het belang van de bewoners als in het belang van de burens. Een goede integratie in de buurt kan draagvlak creëren en vooroordelen wegnemen. Daarom neemt elk detentiehuis initiatieven om zichzelf bekend te maken en contacten te leggen. Er wordt bij elk detentiehuis ook een begeleidingscomité opgericht waarin leden van de gemeente, de buurt, verenigingen en het detentiehuis zelf zetelen. Tijdens vergaderingen van dit comité worden initiatieven en eventuele problemen besproken.

6. DE OPSTART VAN DE DETENTIEHUIZEN IN DE PRAKTIJK

In het zoeken naar een gepaste infrastructuur voor het eerste detentiehuis in Kortrijk vormde het “not in my backyard” fenomeen (NIMBY) een eerste grote uitdaging. De buurtbewoners bleken met grote zorgen en vragen te worstelen. Om deze uit te spreken en correcte informatie te verschaffen, werd kort na de beslissing om een detentiehuis te openen, het overleg met de buurt opgestart. Er werd een informatiebijeenkomst georganiseerd waar de visie en het opzet van het detentiehuis werden toegelicht, gevolgd door een rondleiding in de voorziene gebouwen. De aanwezigen ontvingen tevens een informatieve flyer met contactnummer en e-mailadres voor verdere vragen. Het zou immers tijd kosten om het

vertrouwen in de werking van dit nieuwe detentiehuis te verwerven. Er werd tevens massaal geïnvesteerd in rondleidingen, vrijwilligerswerk, sociale initiatieven zoals pannenkoeken bakken voor het buurthuis, schoonmaakacties maar vooral in het aantonen dat een detentiehuis niet automatisch een risico of gevaar inhoudt voor de buurt. Ook omliggende universiteiten en hogescholen, zoals VIVES en Kulak maar ook UGent, werden in het verhaal betrokken.

Op 14 september 2022 opende het eerste detentiehuis van ons land effectief zijn deuren in Kortrijk en sinds juni 2023 kunnen ook vrouwelijke veroordeelden er terecht. In de zomer van 2023 werd het detentiehuis van Vorst geopend in de voormalige vrouwengevangenis van Berkendael, die beschikt over een open en geschikte infrastructuur.

Er werden in Kortrijk tot op heden geen klachten ingediend bij de politie of de gemeente. Een evaluatief onderzoek⁶ naar de perceptie van de buurt na één jaar toonde aan dat de frustratie van de buurt weinig gericht bleek te zijn op het detentiehuis zelf. De belangrijkste elementen van frustratie waren het parkeren van studenten, zwerfvuil en vooral de afwezigheid van oplossingen voor andere behoeften zoals een boodschappendienst of een honden-uitlaatdienst. Deze vaststellingen geven aanleiding tot het onderzoeken waar het detentiehuis een reële meerwaarde kon creëren voor de rest van de buurt.

Het opzet is dat er verspreid over het land, per provincie, één of meer detentiehuizen worden geopend. De volgende projecten die voorzien zijn, situeren zich in Olen, Antwerpen, Ninove, Zelzate en Genk, en in het zuiden van het land, in Luik en Jemeppe-sur-Sambre.

7. HET PLAATSINGS- EN OVERPLAATSINGSBELEID

Met de komst van de eerste detentiehuizen werkte het Directoraat-generaal Penitentiaire Inrichtingen (DG EPI) voor veroordeelden met een straf totaal van maximaal 3 jaar een aangepast plaatsings- en overplaatsingsbeleid uit.

Voortaan wordt tijdens het onderzoek van de plaatsingsbeslissing, en voor zover de veroordeelde niet onder de uitsluitingscriteria valt, standaard nagegaan in welk bestaand detentiehuis de veroordeelde terecht kan. Hierbij wordt prioritair gekeken naar de regio waar de veroordeelde wil reclasseren. Het reclasseringsplan primeert dus bij het classificatieonderzoek. Dat betekent ook dat een gedetineerde die verblijft in een gevangenis van het ene taalgebied, kan geplaatst worden in een detentiehuis in een ander taalgebied als hij de taal van de regio voldoende beheerst om in de groep te kunnen functioneren. Of de veroordeelde onder het toepassingsgebied van de wet op de externe rechtspositie valt of van de omzendbrief op de korte straffen, is dus geen criterium voor de plaatsing.

Als de veroordeelde niet aan de voorwaarden voor een plaatsing in een detentiehuis voldoet, wordt een plaatsingsbeslissing naar een klassieke gevangenis genomen. Als de veroordeelde wel in aanmerking komt voor een plaatsing in een detentiehuis, organiseert de directeur van de gevangenis zo snel mogelijk een gesprek met de veroordeelde. Tijdens dit gesprek worden het huishoudelijk reglement en de implicaties ervan voor het dagelijks

6 Zie het VIVES-onderzoek '*Voorbij NIMBY op zoek naar participatie-strategieën die lokale democratische besluitvorming versterken*' (<https://www.vives.be/nl/onderzoek/sociale-innovatie/voorbij-nimby-op-zoek-naar-participatie-strategieen-die-lokale>)

leven overlopen en toetst de directeur af of de veroordeelde geïnteresseerd is in een verblijf binnen een kleinschalig detentiehuis met gemeenschapsregime.

Wanneer dit een meerwaarde kan betekenen voor de analyse en/of voor de gedetineerde zelf, organiseren het detentiehuis en de gevangenis in onderling overleg een videomeeting waarbij de veroordeelde met een medewerker van het detentiehuis kan spreken. Tijdens deze videomeeting wordt de veroordeelde verder ingelicht over de werking en het regime van het detentiehuis.

Bij de analyse neemt de gevangenisdirecteur volgende criteria in rekening: persoonsgegevens, de gesproken taal, de wettelijke toestand en gepleegde feiten, de regio voor reclasering alsook een aantal veiligheidscriteria, zoals eventueel vorig detentiedrag, het risico op ontvluchting of het verontrusten van slachtoffers, penitentiaire antecedenten en eventueel andere tegenaanwijzingen. Bovendien worden ook interpersoonlijke vaardigheden, bezoekers, tijdsbestedingen en bestaande kwetsbaarheden op vlak van geestelijke en/of lichamelijke gezondheid in rekening gebracht.

Na de analyse formuleert de directie van de gevangenis een positief of negatief advies voor een plaatsing in een detentiehuis. De directie Detentiebeheer neemt een plaatsingsbeslissing en informeert de gevangenisdirectie hiervan die op haar beurt de veroordeelde informeert en de beslissing laat ondertekenen voor ontvangst.

De veroordeelde verplaatst zich vervolgens autonoom naar het detentiehuis. Bij aankomst in het detentiehuis worden de leefregels met de gedetineerde doorgenomen en vervolgens wordt er een overeenkomst gesloten tussen het detentiehuis en de bewoner waarmee hij akkoord gaat met de naleving van de leefregels.

Zoals voorzien in de Basiswet, wordt de veroordeelde binnen de vierentwintig uren na zijn opsluiting ook in het detentiehuis ontvangen door de directeur en de medische dienst. Een onderhoud met de psychosociale dienst (PSD) vindt idealiter plaats op dezelfde dag. Dat onderhoud heeft vooral tot doel om te bepalen of de betrokkene in staat is om in een gemeenschapsregime te functioneren. Indien nodig wordt er een kennismakingsperiode voorzien waarin de betrokkene nauwer opgevolgd en grondiger gescreend wordt door de PSD en de medische dienst, met het oog op het detecteren van bepaalde kwetsbaarheden (verslavingsproblematiek, psychiatrische problemen, risico op zelfdoding, vermogen om zich aan te passen aan het gemeenschapsregime, ...). Op basis van de geïdentificeerde noden zal de bewoner vervolgens deelnemen aan activiteiten, afspraken maken met de verschillende diensten in het kader van zijn medisch-psychosociale begeleiding en activiteiten vastleggen. Bovendien kiest hij zelfstandig om bijvoorbeeld de eigen kledij te wassen, de keuken te gebruiken, bezoek te ontvangen of andere faciliteiten van het detentiehuis te gebruiken. Daartoe beweegt de gedetineerde zich vrij in het detentiehuis en betreedt en verlaat hij zijn persoonlijke leefruimte wanneer hij dat wenst.

Aangezien de filosofie van een detentiehuis vertrekt vanuit een samenlevings- en conflict-beheersingsmodel dat sterk gebaseerd is op een dialoog tussen medewerkers en bewoners en tussen bewoners onderling, is het mogelijk om in extreme situaties waarbij een bewoner gedrag stelt dat onverenigbaar is met een gemeenschapsregime, hem over te brengen naar een klassieke gevangenis.

8. ENKELE CIJFERS

Tot op datum van 22 januari 2024 werden er in het detentiehuis van Kortrijk 115 bewoners opgesloten en in dat van Vorst 43. In totaal werden er in Kortrijk 39 bewoners vrijgesteld (onder voorwaardelijke invrijheidstelling of bij strafeinde) en 11 onder elektronisch toezicht (ET) geplaatst. In Vorst werden er 2 bewoners vrijgesteld en 3 onder ET geplaatst.

Er werden vanuit Kortrijk 18 bewoners terug naar een gevangenis overgebracht, vanuit Vorst zijn er dit 3 (om uiteenlopende redenen). In Kortrijk kwam 1 bewoner niet terug na een uitgangsmodaliteit, in Vorst zijn dit er 2, en ten slotte waren er 2 ontvluchtingen vanuit Kortrijk.

9. EVALUATIE EN UITDAGINGEN

Er is wetenschappelijk onderzoek dat de aanname ondersteunt dat zowel kleinschalige detentievormen als kwalitatieve interacties bijdragen tot een geslaagde re-integratie, maar er leven ook heel veel vooronderstellingen. Om deze reden heeft het DG EPI het initiatief genomen om in samenwerking met het Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie (NICC) twee wetenschappelijke evaluaties te lanceren in 2024. Binnen het eerste (longitudinaal) onderzoek wordt onder meer onderzocht in welke mate de kleinschalige Belgische detentiehuisen bijdragen tot een geslaagde re-integratie en daling van recidive. Binnen een tweede onderzoek wordt onderzocht in welke mate de differentiatie van de penitentiare functies bijdraagt tot een verbetering van het leefklimaat en werktevredenheid. Dit onderzoek zal plaatsvinden in de gevangenissen van Haren en Dendermonde en in de controlegevangenissen in Leuze-en-Hainaut en Beveren.

De resultaten zullen, waar nodig, bijdragen tot bijsturing en verfijning van deze waardevolle initiatieven.

REFERENTIES

- Antonsen, K., & Wahl Sandvold, F. (2022). *Punishment that makes a difference?* Rescaled Norway. (<https://www.rescaled.org/2022/09/12/punishment-that-makes-a-difference/>)
- Favril, L., Wittouck, C., Audenaert, K., & Vander Laenen, F. (2017). *Suicide in de Belgische gevangenissen 2000-2016*. UGent, Faculteit Recht en Criminologie, 33p. (<https://biblio.ugent.be/publication/8519991>)
- Favril, L., Audenaert, K., Portzky, G., & Vander Laenen, F. (2022). Suïcidaal gedrag in Belgische gevangenissen: overzicht en geïntegreerd preventiemodel. *Tijdschrift voor Psychiatrie*, 64(22), 166-172. (https://www.tijdschriftvoorpsychiatrie.nl/nl/artikelen/article/50-12947_Suïcidaal-gedrag-in-Belgische-gevangenissen-overzicht-en-geïntegreerd-preventiemodel)
- Liebling, A., Price, D., & Shefer, G. (2010). *The Prison Officer*, Willan Publishing.
- Luca, A.-S., & Luca, T. (2021). *Costs of detention houses*, master thesis KULeuven, Faculty of Economics and Business (https://dehuizen.be/files/Anne-SophieLuca_ThomasLuca_Cost_of_Detention_houses.pdf)
- Ward, T., Mann, R., & Gannon, T. A. (2007). The Good Lives model of rehabilitation: Clinical implications. *Aggression and Violent Behavior*, 12(1), 87-107.